

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 31.

Marti 26. Iuliu

1860.

Starea instructiunii publice

in

Romania de susu

la finitulul anului scolastic 1859—1860.

(Urmare din Nr. tr.)

Insa lucrulu ia cu totul alta facia deca vomu compara starea de astadi a instructiunii cu cea din anii trecuti. Spre acestu scopu s'a tiparitu unu tabelu comparativu care imbracisié dia diece ani; insa numai catu pentru institutelu ce au statu pene acum suptu imediata inspectiune a eforiei scóleloru, caci dela celalalte n'am pututu capata asemeni date. Nici acestu siru de 10 ani nu e continuu de catu numai dela 1852 incóce; pentru ca in anulu 1851 s'a constatatulu numai starea instructiunii publice primarie si secundarie; in 1849 si 1850 scólele au fostu inchise; in 1848 nefacunduse esamele nu s'a constatatulu numerulu scolariloru. Prin urmare ne a remasu numai anulu 1847 pentru a completa unu periodu de 10 ani. Anulu 1847 luat de puntu de purcedere in tabelulu comparativu, are o insemnatate cu totul singularia, pentru ca acestu anu incheia unu periodu de 15 ani, computatu dela infintiarea scoleloru nationale prin regulamentul organicu, si e interesantu a compara rezultatulu acestui anu cu rezultatulu a. 1860, cu care se incheia altu periodu de 10 ani inceputu in an. 1851 candu s'a restauratu scólele nationale. Acestu tabelu comparativu, ne presenta in adeveru unu progresu, si anca in acesti din urma trei ani unu progresu rapide, afara de numerulu scolariloru in scólele private care a inceputu a decrese; insa acésta decrescere e in realitate unu progresu in favórea scóleloru publice.

Celu mai insemnatoriu si mai interesantu din tóte, e progresulu ce se vede in columna scóleloru rurali. Restaurate in anulu 1857, la finele anului 1858 aceste scóle era in numeru de 1011 cu 22940 scolari; in a. 1859 s'a urcatu numerulu acestoru scóle la 1381 si alu scolariloru loru la 35450; astadi avemu 2129 de scóle satesci, cu 53580 de scolari; prin urmare in cursu de doi ani, atatu numerulu scóleloru satesci, catu si numerulu scolariloru loru s'a immultitu preste indoitu. In a. 1848, va se dicea in alu diecele anu dela infintiarea loru in anulu 1838, numerulu acestoru scóle se urcase la 2309, si numerulu scolariloru loru la 48545; astadi avemu numai 2129 de scóle satesci; cu tóte astea numerulu scolariloru e cu 5 miié mai mare de catu celu din anulu 1847. De aici resulta unu faptu demnu de insemnatu, acela ca tieranulu nostru a inceputu a invinge indiferentia, ca sa nu dicu antipatia, cu care se arata la inceputu eatra aceste scoale.

Luandu numerulu comunelor rurali de 3379, dupa constatarile de mai nainte, si considerandu ca astadi la cele 2129 de scóle satesci, participa 2491 de comune rurali, ar mai fi inca 888 de comune satesci cari nu iau parte la invetiatura; speramu insa ca la o definitiva organizare a comunelor rurali mai multe catune voru inceta de a forma comune pentru sine.

Precum in columna scóleloru satesci, asia si in celalalte se vede, mai alesu in anii din urma o crescere progresiva.

Acésta ar fi astadi starea instructiunii la noi. Considerata in reportu cu anii trecuti, ea constata unu progresu imbucuratoriu; considerata in reportu cu starea instructiunii publice la natiunile civili-

sate, ea ne arăta cătu de multu amu remasu inuapoi; considerata în fine în reportu cu indigintiele năstre, cu necesitățile năstre, și mai anteu de tôte cu lipsa de barbati capabili de a conlucra la desvoltarea și punerea în lucrare a noueloru institutiuni și prin acăsta la întarirea și consolidarea nationalitatiei romane, ea ne spune cătu de multu mai avemu înca a face pene se ajungemu în stare de a pute implini misiunea destinata natiunii năstre aici la termenii Europei, la pórta orientelui.

Considerandu aceste necesitati și din acestu punctu de vedere întielegandusi misiunea sa, eforia scóleloru a pasitu în acestu anu la reformarea și complectarea instituteloru instructiunei publice în cate trele gradel- ei: în instructiunea primaria, în cea secundaria și în cea superioare.

Acesta e alu doilea tabelu pe care viu a viu presinta. În ordine naturale începemu cu instructiunea primaria și mai anteu de tôte cu instructiunea comuneloru rurali.

I.

Instructiunea primaria.

A. Instructiunea primaria în comunele rurali.

Clasea cultivatoriloru de pamentu, cea mai numerósa de cătu tôte, e totudeodata și cea mai importante, pentru ca ea constitue tulpina și braciile societatei întregi, ea da natiunii midilócele esistintiei sale și ea i tramite necontentitu noue puteri regeneratórie. De acăsta înportantia e legata necesitatea instruirei poporului tieranu, și acăsta se face prin scólele comuneloru rurali.

Scopulu acestoru scóle e de a respandi în massa cea mare a poporului lumina aceloru cunoscintie primarie, cari aducandu pe tieranu în stare de a si cunósce positiunea și demnitatea s'a, se'lu faca totudeodata a si cunósce datoriele sale catra Dumnedieu, catra deaprópele și catra patria comune mama tuturoru; a respecta legile și institutiunile tierei cari asigurandu'i persóna, averea și drepturile i reguléza totudeodata și reporturile cu conetatiunii sei și i garentescu buna petrecere; a fi în fine supusu autoritatiloru publice, cari mantienu și punu în lucrare aceste legi, alu caroru scopu nu póte fi altulu de cătu prosperitatea tuturoru. — A-

fara de acăsta scólele comuneloru rurali sunt desținute a immulti cunoscintiele tieranului despre economia de casa și de campu și despre midilócele cu cari se servece elu în cultura pamentului.

Spre a pute realiza acestu indoitu scopu se ceru mai anteu de tôte invetiatori calificati, și apoi o inspectiune mai deaprópe serósa și consciintiósa. În conditiunile suptu cari esistu astadi scólele satesci, nu era cu putintia a ajunge la scopu. Cu unu onorariu de lei 300 pe anu ficsatu pentru unu invetiatoriu de acestia, comunele rurali întâmpina cele mai mari dificultati în gasirea de individi cari sa primésca acăsta sarcina grea și erau constrinse a face invoiele particulare cu invetiatorii, și a le adauga salariulu, impunendusi ele singure contributiuni dela 4 pene la 5 lei de familia. Acestu faptu merita tóta luarea aminte, pentru ca elu constata esistintia unei impositiuni pentru scólele satesci mai în tóta tiera.

Prepararea candidatiloru de invetiatori era pene acum în sarcina insitutoriloru superiori ai scóleloru primarie, cari ocupati și ei cu clasele loru 3 óre înainte și 2 dupa amiédi, nu aveau nici localu corespundietoriu, nici timpul necesariu spre a se ocupa cum se cade cu instructiunea acestoru candidatii.

Asemenea și inspectiunea scóleloru satesci era concediuta unui revisoriu de fiacare judetiu, care pentru unu onorariu de lei 200 pe luna era datoriu a se primbla tóta iérna prin judetiu, și a da vara ajutoriu institutorului superioru la instructiunea candidatiloru în capitalea judetiului. — Se întielege de sine, ce felu de individi se puteau gasi cu unu onorariu atatu de modestu pentru unu postu atatu de laboriosu, earora afara de acăsta le lipsia chiaru timpul materialu de asi pute implini datoria.

Aceste impregiurari grave impuneau eforiei datoria de a introduce modificatiuni esentiale în organismulu scóleloru satesci. Ea a instituitu mai anteu cate unu inspectoriu de fiacare judetiu, care se fia datoriu a prepara pre candidatii de invetiatori într'unu localu separatu în capitalea judetiului, și a fi cu cea mai neadormita priveghiare asupra scóleloru satesci, facundu și eacursiuni prin judetiu de cate ori se va cunósce a fi de lipsa. — Postulu acestoru inspectori e fórte importantu, pentru ca ei voru fi de aici înainte nu numai institutorii can-

didatiloru de invetiatori, ci si adeveratii directori ai scóloru din comunele rurali; prin urmare dela densii se ceru cunoscentie mai intinse, cari sa-i puna in stare de a apretiu pe de o parte importantia acestoru scóle, pe de alta gravitatea si delicatetia misiunii loru.

De aceea ei se voru alege parte dintre scolarii ce absolvescu acum clasele gimnasiali, parte dintre institutorii actuali ai scóloru primarie, cari mai nainte de a se numi institutori au fostu absolutu studie colegiali, séu cari in servitiulu loru s'au distinsu prin cunoscentie mai intinse si printr'o metoda mai buna.

In conformitate cu importantia acestui postu si cu calificarea ce se cere dela aspiranti s'a normatu si onorariulu inspectoriloru.

Afara de inspectoru, se institue si cate unu subinspectoru de fiacare plassa. Acestia voru avé a se primbla in totu timpulu iernei pe la scólele cercului loru si a priveghia necontentu ca invetiatorii sa-si implinésca cu esactitate datoriele loru. Esperiantia facuta cu scólele comunale dela 1838—1848, candu in fiacare plassa se afla cate unu sub-revisoriu, a comprobatu necesitatea si oportunitatea acestui postu.

Acesti subinspectoru se voru alege dintre invetiatorii actuali satesci, cari s'au insemnatu prin cunoscentiele si diligentia loru. —

In fine si retributiunea invetiatoriloru satesci s'a ammelioratu, facanduse de lei 600 pe anu, in locu de 300, ce era pene acum.

Cu aceste dispositiuni insa, eforia a fostu de parte de a crede ca a facutu totu ce putea si era datóre, spre a avé invetiatori calificati. Ori catu de preparati ar esi acestia de suptu mana inspectoriloru, si mai tardiu din scólele normale, ei, asediati o data in comunele rurali, departe de contactulu cu ómenii literati si distrasi prin grijele vietii campenesci, anevoia se voru puté mantiené, catu pentru calificarea loru, in starea in care se aflau candu s'au numitu invetiatori. De aici provine necesitatea de a da in manile acestoru invetiatori carti instructive acomodate intielegerei si misiunii loru.

Spre acestu scopu eforia cugetase a se folosi de fondulu alocatu prin § XV. lit. D. din budgetu, spre a propune premie pentru cele mai bune carti

coprindietórie de cunoscentie usuali necesarie atatu invetiatoruluu catu si tieranuluu in economia de casa si de campu, spre a se da in manile invetiatoriloru si mai pe urma si in manile scolariloru satesci.

Insa consiliulu ministriloru, dupa propunerea fostulu ministru alu culteloru, a prevenitu pe eforia, decretandu prin jurnariulu seu din luna Martiu aprobatu de Inaltimea V., patru premie de cate 100 galbeni pentru elaborarea urmatórieloru carti:

Unu manuaru de agricultura, corespundietoriu inteligintiei tieranuluu, cu adausu de cultura vite-loru, gradineloru, paduriloru si a viieloru.

Unu manuaru de igiena.

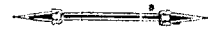
Unu manuaru de morala practica cu esemple istorice;

Unu manuaru de pedagogia, conformu misiunii invetiatoriloru.

Punenduse in lucrare aceste dispositiuni si incependu a esi si din scólele normali elevi preparati, eforia spera ca instructiunea primaria inferio-re va da in scurtu timpu rezultatele cele mai salutare pentru cultura poporuluu romanu.

Numerulu scóloru satesci, care dupa dispositiunile ce s'au facutu cresce pe di ce merge, si pe care eforia l'a insemnatu pentru viitorulu anu scolasticu cu cifra de 2200, nu se va puté ficsa cu precisiune decatu numai dupa deánitiva organizare a comuneloru rurali.

(Va urma.)

Blasiu, 1. Iuliu 1860.

(Capetu.)

Cum sau ajutatu in acésta privintia alte confesiuni din patria, nu este scopulu meu a cerceta, dara de óra ce tóte celelalte confesiuni au consiliari scolastici din sinulu seu, de sine, urmédia, cum ca scaderea cea mai mare in obieptulu scolasticu este a se cerca la noi, carii suntemu de relegiunea unita, caei supremulu inspectoratu archidiecesanu, dupa cum sau disu in Nr. 2 a Fóiei din a. e. nemica este alta de catu unu titulu, séu numire góla, pentru aceea denumitulu inspectore nece voiesce a

purta unu asemenea nume, cu care, sub giurstarile de acum neputendu ceva folosi, si ar mai adaoga o portiune buna de compromisiune inaintea celoru, carii i ar mesura lucrulu, si chiamarea dupa titulatura.

Indolenti'a si multele prejudetia ale poporului nostru cu adeveratu in lucrulu educatiunei scolare nu ne apromite in scurtu, unu prea infloritoriu succesu, dara totusi déca ar fi directiunea centrale ca consiliariu scolasticu in man'a unui barbatu romanu, de ai nostri spre acésta nascutu, cu atata mai virtuosu n'ar fi lucru de desperatu, cu catu In. c. r. gubernu, déca si nu da, séu nu póte da bani din ai statului spre acestu scopu, celu pucinu prin organele sale de administratiune intende mana de ajutoriu, dupa cum deplinu documentedié ordinatiunile in obiectulu scóleloru populare esite.

In catu se atinge de observatiunea, ce face impartasitoriulu a de multe ori memoratului articulu: „Cumca din cifrele fundatiunei clerului si ale seminariului din Blasiu, care, dupa cum se astepta dela a. 1845, prin economia DD. capitulari voru fi crescutu, se se infliintiedie unu institutu pedagogicu in Blasiu.“ Déca s'ar si crede cumca D. impartasitoriu scie deplinu, séu celu putienu póte se scie statulu si destinatiunea acestoru fundatiuni*), totusi pentru informarea publicului cetitoriu afflu cu cale a insemna: cumca tóte capitalele fundatiunei facute de marele episcopu Bobu, din care sta fundulu clerului unitu din Transilvania, amesuratu testamentului lasatu de fundatorele, se afla sub cura, si pertractarea gubernului Imperatescu, in privintia carora capitululu din Blasiu n'are de a despune altu ceva, de catu a'si castiga evidentiá despre statulu iutregéi fundatiuni, a primi interesuriale obvenitóre, si aplacitate pentru fiesce

*) In interesulu justificarii increderii, ce din mai multe parti se clatina numai din lips'a de informatiuni, ar fi cu scopu, ca din singurulu punctu alu sinceritátei sa se mai dea publicitatii tóta starea actuala a fundatiuniloru dieceseloru romanesci si a administrarii loru, ca cunoscundune bine bilanciulu, se scimu, unde si cum s'ar puté bate, ca se ni se rumpa odata bariélele, ce ne punu pedeca de a cugeta la alte modalitati de inaintare mai cu energia. —

R.

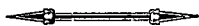
care anu, si a celea dupa intentiunea fundatoriului, dupa ce si au trasu anuala sa competentiá ale imparti celoralalti membri ai clerului. Carii au dreptu de a primi, pe catu ajunge, din acésta fundatiune nece archiepiscopului, nece capitulului este ertatu a despune spre altu scopu, decatu numai acela care este menitu de insusi fundatorele, éra cu capetulu fiescecarui anu socotéla despre celea primite si erogate se substerne spre revisiune c. r. exactoratu provinciale.

Capitalele fundatiunei seminariului clericale din Blasiu asemenea stau sub pertractare in. c. r. gubernu; éra dispusatiunea intréga si respunderea privighierei asupra seminariului clericale dupa cum de sine se intielege, este a ordinariatului metropolitanu; capitularii numai in aceea mesura potu avea ceva incurgere, in catu sunt din partea respectivului ordinariatu insarcinati. Cu adeveratu dela redicarea capitulului pene la capetulu an. 1851 directoratulu seminariului lau dusu totudeauna unulu dintre capitulari fore nici unu salariu, si dupa cum de comunu este cunoscutu, mai fore esceptiune in totu anulu au aretatu ceva economisare din venitululu anuale, asia, catu facuta in mai multi ani economisare au produsu spre folosulu seminariului un capitale ce au suitu peste 20 mii in m. c. — dara dela an. mai susu iusemnatu aflandu ordinariatu cu cale au incredintiatu memoratulu directoratu altoru barbati din cleru mai renumiti pentru desteritate loru, de a purta economia pe lenga salariu de 400 fr. m. c., victu si cortelu liberu, inse urmarea acestei schimbari se vede a nu fi respunsu asteptarei, de óra ce pe asta cale, fore a li se putea imputa noiloru directori, seminariulu are o datoria pasiva la cassa statului, déca imi aducu bine aminte de mai multe mii in v. a.; din asia crescuta avere a seminariului institutulu pedagogicu, ce ar fi a se infliintia de abia va putea castiga doritululu ajutoriu. — Ce se tiene de sinodulu diecesanu prin care dupa opiniunea impartasitoriului, s'ar putea vindeca relele, si s'ar aduce la mai buna cale scaderile, pe cum toti binesimitorii asia si eu cu deplina convingere credu, cumca are tóta dreptate, numai mai nainte se se faca planulu pe a carui base se se tiena asemenea adunare: se se elaborodie in modu preliminaru obiectele care voru debui a veni sub pertractare, caci altufeliu n'ar

urma alta de catu aceea ce au mai fostu si cu alte ocazioni, adeca s'ar a luna o multime mare de barbati chiamati si nechiamati, s'ar certa si svadui, séu sfadi doue trei dile, fiescecare cam in interesulu propriu, si dupa ideii preconcepte si apoi cam a treia di osteninduse, tamquam rebus bene gestis, pentru ca au pututu vorbi multu s'ar întórce earasi la ale sale, remanendu lucrulu acolo, unde au fostu.

Deie ceriulu ca odata aflandu calea cea dreapta, care o cercamu, se pasimu pe densa cu securitate, se nu ne totu plangemu de reulu ce ne apasa, fore a pune man'a la locul cuvenitu ca se'lu delaturamu. Amin.

C — — — — u.

De amalgamisarea popóreloru.

(Urmare.)

VIII. Dar' altu timpu a inceputu a decurge de pe la 1836 încóce, unгурii incepura a face pasi gigantici in limba si cultura, eara noi am fostu remasu totu pe locu; acestu timpu era cu multu mai periculosu pentru noi, caci acu ni se amenintia mai tare si poporulu cu amalgamisare.

Acu incepú a se introduce in locul limbii latine, acea magiara, asia in dieta, precum in scóle si in deregatorii publice. Prin acésta unгурii incepura a propasi in cultura, eara noi amu remasu inca dormitandu, — si din ce era pasiulu lor mai mare, din ce si pericolulu pentru elementulu nostru era mai aprópe. — Ei introdusera catu cu bunétia, catu cu sila limba magiara si intra romani in scóle; pruncii romani trebuia se incépa deodata si cu abecedariulu unghurescu, chiaru in scólele poporale pe sate, — eara in cele mai nalte nu audia nici unu cuventu romanescu, ci totu unghuresce, asia incatu romanii mai bine scia unghuresce, trebuia se se faca magiari inca ca prunci, eara ca inteliginti, déca voia se traiésca din deregatoria, trebuia se fi séu magiarisati, séu chiaru magiari, catu din orbia lor nationala, catu din sila morala, politica.

Ei nu se indestula nici cu atata, amalgamisarea nóstra o silia cu pasi mai iuti.

Unii dintra politiciii lor, si anume Seceni, intru adeveru magiarulu celu mai mare, in anii inainte de 48 s'a ingrijitu prea bine, cum ar puté inaintá elementulu magiaru, si cum s'ar amalgamisa celelalte in elu, si pentru acésta acela a strigatu „tratare buna cu celelalte popóre din patria, ajutatile se invetie unghuresce, datile cultura magiara“ etc., si pentru acésta a proiectatu ca in totu satulu se se faca scóla, si unde nu póte plati satulu pe invetiatoriulu magiaru — la romani — se'lu platésca statulu, — si a disu, ca acestu proiectu mai bine ar propasi, déca s'ar face multe „kisededovó-intézet“, adeca scóle pentru prunci mici, pentruca de mici se invetje unghuresce.

In acestu modu spera, ca a 2, 3 generatiune din acesti prunci nu va mai sci romana, ci magiara. Acestu barbatu a cunoscatu prea bine impregiurarile, si cumca cu forti'a nu se póte stinge unu poporu, ci cu bunétia, pe ne sciute, — cu politica malitiósa, ca o cursa acoperita cu matasa. —

Kosuth era de parere contraria cu Seceni. Aceluia 'i era pre multu se astepte pene ce se va amalgamisa a doua treia generatiune, ci se dechiara ca elu imparte timpulu acela cu 10 ani, si romanii trebuia se fia mai curendu magiarisati si amalgamisati, — séu de nu se voru lasa, se fia estirpati. Terorismulu lui Kosuth inse nu putea se dure multu, si unu medilocu vechiu la scopulu acesta trebuia se remana fara rezultatulu doritu, — caci forti'a e slaba, de órece e medilocu momentanu.

Romanii vediura cutitulu, cu care li se amanintia viétia fisica, si cursa cu care li se amanintia viétia morala, cu acela ca se péra curendu, cu acésta, ca se dórma incetu somnulu de vecia, — inse s'a cutremuratu pamentulu de asia planuri infernale, si ceriulu a fulgeratu, eara poporulu romanu in spaima sa s'a desteptatu si in desteptarea sa nu avú pe lenga sine ceva mai pretiuitu de aperare de catu limba, persistentia nationala, — si mai bucurosu suferi si astadi se tréca o óste peste trupulu seu, decatu se se lapede de sine, si se-si pérda limb'a sufletulu seu.

Aceste sunt preste totu influintiile si incercarile de amalgamisarea poporulu romanu in elementu magiaru; inse medilócele fusera slabe pentru amalgamisarea masei poporulu, séu reu aplicate, séu nu li se ajunsse timpulu a se aplica bine in

favórea altora. Eara in parte, poporul nostru a suferitu ici coalea si amalgamisare, deosebi in lungulu Tisei, pe unde romanii sunt amestecati cu ungurii in comunitate, séu pe unde cate o comunitate romana fú incungiuurata de comunitati unguresci, si astadi rari sunt intru betrani, ca se scia limba romana, eara intre prunci si mai rari. Si din tóte ce au ereditu dela stramosi, unii mai au inca legea.

(Va urma.)

U N G A R I A.

Din tienutulu Beinsului, in Iuliu 1860.

Viéti'a nóstra pe aici decurge mai multu in prosaitatea singuratatei totediane, si numai candu si candu, avendu convenire cu cate unu barbatu si mai introdusu in curgerea trebiloru lumei, mai avemu ocaziune de a schimba cate o idea despre cele intemplete, si de a mai conchide din cursulu lucrurilor, — de si numai pipaindu —, despre cele ce ar poté sa se intemple in viitoriu. Cu tóte aceste afacerile lumei sgomotóse nu pestrecu necidecatu luarea de sama a nóstra, si cu o sete, careia nu se póte sta in contra, asteptamu sosirea jurnaleloru, ca sa mai cetimu ceva ce intemplari s'au deplinitu pe din afara, si ce schimbari séu straformari se pregatescu din leuntruulu tiei noastre, ce ne interesédia pre noi si mai tare. Ca pre romani ne interesédia fórté multu manifestarile de viéti'a si propasintia ale nóstre, si cine ar crede de vomu spune, ca multi din compatriotii nostrii, se uita cu ochi ciocusi (pitu) la noi pentru acea, si ne invinuescu cu nesce aruncaturi de separatismu, dicandu: ca noi in Tiér'a unгурésca nu debue se vedemu alte interese de catu numai cele ungresci."

Intr'adeveru nesuintiele unoru compatrioti ai nostrii, si ingrijirele nationale vedite acum, póte ca neci candu, au insuflatu o precautiune si in romanii locuitori in tienutulu acesta, caci nu ne putemu esplica de unde potu veni dechiaratiunile acele, in catu, vrendu nevrendu, si ca romani, nóe ni s'ar intruda ca se credemu, ca noi numai dupa limba suntemu romani, éra dupa natiune magiari, fiinduca

tiér'a in care locuimu e Ungari'a; si asia ne spunu unii compatrioti ai nostrii!

E dreptu, noi locuimu in Ungari'a, si ca locuitorii cei mai vechi ai tiei acesteia, avemu si multe suveniri dulce si triste catra pamentulu acesta. — Pamentulu acesta a fostu ca o gradina in carea s'au straplantatu cu tempu si alte plante heterogene; aceste au crescutu si si au pastratu viéti'a in atatia seculi alaturea un'a cu alt'a; acelasi sóre comunu leau intinsu caldura nutritóre, si aceleasi orcane si furtune au trecut peste crescutulu planteloru diferite: — nu debue inse se uite gradinari, atunci candu voescu de a aduce la ordine buna mecanismulu gresitu alu gradinei, ca plantele diferite dupa soiulu seu, au lipsa de unele privintie abatatóre dela regula, ce debue se o tiena in privinti'a uneia. Asia sunt natiunile. Ungari'a e o tiéra, inse cu mai multe nationalitati cu limba, origine si datine deschilinite, si acele sunt sante, scumpe, si pretiuite in antea fie-careia; debue dara de a fire cu privintie la tóte aceste, pentruca vointi'a de a intruda in gramadii órecui unele pareri individuale, nu multiamescu oftari neci candu. Apoi óre cum s'ar poté complana, ca cineva ca romanu se fie totudeodata si altu ceva de alta nationalitate, fara ca se i se póta ascrie titulu onoratu de — renegatu?

Si cumca poporul romanu din Ungari'a nu e romanu, acea o negamu cu tóta solemnitatea; pentruca, dupa convingerea nóstra, limb'a face nationalitatea; apoi poporul romanu, afara de unele locuri unde e fórté mestecatu cu alte nationalitati, d. e. magiari, nu scia alta limba, de catu numai cea romana. — Poporul romanu din Ungari'a e romanu in esistenti'a sa originaria; neci o fatalitate a trecutulu nu l'a potutu infrange cu totulu, si neci secolii cei mai grei nu ia potutu sterge amintirea originei sale stralucite; elu si ácum ca inainte de o mie de ani, fiindu intrebatu ce e, raspunde cu o fala: „eu sum romanu.“ — Tari'a caracterului seu si a iubirei catra suvenirele sale strabune o vedescu mai incolo, si datinele si imbracamintele sale retienute inca din anticitate, si acea cu o pietate, in catu e mai gata de a si consecra interesele sale personale, decatu a descurta numai catu de pucinu

din acele *) — Acésta e însusirea romanilor peste totu priviti, si acesta e însusirea si a romanilor din Ungari'a. Si totusi durere! si pe lenga momentele aceste, atatu de traitóre, sunt unii, cari nu ar voi se recunósca altu poporu in Ungari'a, decatu numai unu poporu magiaru; nu ar voi se scia de alta nationalitate, decatu numai de cea magiara! —

Cine cunósce fazele tempului trecutu nu pre afla greutate in unele apucaturi ca aceste, esite din fonte straina, si basate pe unele principii traditiunale ce au caracterisatu secolii trecuti, pentruca va pricepe, ca diecenii se receru spre acea, ca sa se restórne convingerea pe carea sa basatu a tóta tempu croirea principiilor utopistice in mediulu nostru. Caci din trecutu nu ne place a invetia nimicu. Durere imple inse anima binesentitoriloru candu vedu, ca unii romani, romani nu numai dupa nascere, ci romani cari traiescu dupa sudorea poporului romanu, si inca protopopii gr. reser. retacescu si acum ca orbulu in întunerecu, cari fara de a urma indemnului firescu se facu medilocu; si innecandusi sentimentele naturale, se facu unelte intereselor proprie, si straine! Sunt intr'adeveru si acum (spre norocirea nóstra, pucini la numeru) ca se traiescu cu vorbele unui barbatu mare romanu — unele caractere debile si nedetiermurite din punctulu de vedere nationalu, asia numitii renegati si in tienotulu acesta, carora le place inse ajutoriulu si bratiulu romanului, éra atunci candu e vorba, si de a face ceva pentru poporu, recéla si întórcere se intimpina numai din partea loru! Si totusi ajungandu in ceva impregiurari escercate prin densii, ei se arata cei mai mari binevoitori ai fericirii poporului, cum s'a intemplat si acum de curendu cu ocasiunea unei petréceri juniale tienute de fratii magiari aici (in Beusiu), unde unii romani ca acesteia renegati aportau fruntea in privintia descopeririloru convingeriloru sale anti-romane dechiarandu de retaciti pre toti aceia, cari nu 'su inclinati de a urma dupa principiile loru stricatiose

*) Portulu romaniloru din Ungari'a de si e deschiliuita dupa tienuturi, acela intru atata e totusi de caracteristicu, in catu si in partile unde e mestecatu cu portu strainu, se cumosce totusi de portulu altoru popóre.

pentru noi. — Convingerei individuale fie acea ori in ce parte, nu se póte facie fortia, intrebamu inse, cine a imputernicitu pre doi, trei ómeni de a vorbi in numele poporului intregu? si cine le-a datu dreptulu de a marturisi: ca convingerea loru, e totudeodata si convingerea poporului intregu? — Se insiéla fórté d-loru, dar' se insiéla si aceia, cari 'si sedescu sperantiele aurie pe vorba unui, doi renegati neacreditati; pentruca poporulu romanu desi iubescu fórté fratietatea, si apretiucescu cu fragedime limb'a, datinele si nationalitatea altora, dara elu credinciosu de pururea inaltului tronu Imperatescu, este, si va fi totudeun'a, numai si numai romanu.

La monumentulu lui Marianu.

Naseudu in 20. Iuniu 1860.

(Urmare)

Din Tiha: Tanasiu, Usieriu notariu 2 fr. — Moise Popu admin. parochii, Iocobu Riuzisia supralocotenente, Auxentie Bosga supralocot., cate 1 fr. — Ioane Dologa cantoru si Vasiliu Iliesiu fetu, cate 50 er —

Din Bistritia: Ciforu Ceoauca parocu 1 fr.

Din Muresieni: Grigoriu Rusu parocu 60 cr.

Din Vilacha: Georgiu Popu supralocotenente 10 fr. —

Din Pesta: Marianu Mariencescu doctorandu 10 fr. *)

Din Alba-Julia: Prin D. consiliariu Ilie Macelariu 74 fr., adeca: Ilie Macelariu consil. trib. 10 fr. — Nicol. Antonu capitannu, Stef. Borgovanu supralocotenente, Spiridonu Fety adiunctu, Amosn Francu adiunctu, Georgiu Ciocloann jude in Deva, Auxentie Severu, cate 5 fiorini. — Nechita Ignatu supralocotenente 3 fr. — Vasilie Rosiu macelariu 2 fr. — Iosifu Crisianu c. r. oficialu, I. Comanescu adiunctu de politie, Nic. Barbu c. r. auscultantu, St. Haiensiu c. r. auscultantu, cate 1 fr. — Nicolae Sandoru locot. pene 15 fr. — Georgie Bergianu, Nic. Bergianu jun., Dim. Bergianu, A. Crisianu, G. Fogarasianu, G. Mezei, Iosifu Cépésiu c. r. accessistu, Damianu Achimu, Petru Rosiu, P. Branu jude in Cingudu, toti cate 1 fr. — (Va urma.)

*) Prin D. Panga directorele din Orlatu.

BINEVENTAREA

Esclenției Sale nou denumitului gubernatoru pentru Banatul temesianu și Voivodina

Conte St. Quentin,

c. r. gener. locotenentu, din partea comunei romane din Lugosiu in 13. Iuliu 1860.

Unde lucește facia ta
Acolo mai desfătu
Ni se pare ceriulu. — —
— Oratiu. —

Éca bucinulu resuna
Venindu óspele doritu
La poporulu, ca sa 'i spuna
Unde sórtea l'a ranitu.

Limba maicei fara frica
Vre s'o pórte 'n gura sa;
Numai crede cum esplica
Celu strainu cu patria.

Mare bine candu se póte
Intielege respicatu;
Doctorulu cu celu ce pate
Pen' receptulu n'a scriatu.

Renegatulu se rusina
Dreptulu firii a dechiara:
Ca unu sierpe totu venina
Si 'si inschimba pelea sa.

Acum inse alu nostru parinte,
Indieitulu Imperatu,
Ne provóca pré cu minte
Sa damu ce 'i adevratu.

Noi depunemu juramentulu
Noi romanii din Banatu;
Inainte-ti cu cuventulu,
Astadi, candu Te-amu salutat.

Ca tienemu credintia santa
Si la timpulu viforosu,
Vomu grabi a da la tinta
Pen' n'amicii voru fi diosu.

Sa traiésca-alu nostru parinte,
Sa traiésca Austria;
Si Tu care esci suplinte
Tramisu a ne gubernata.

RESPUNSULU

Esclent. sale D. gubernatoriu,
tramisu din capitala Temisióra.

Multiamescu poporatiunei romane din Lugosiu pentru loialele simtieminte, care mi le-a exprimat in scrisóra sa din 13. Iuliu 1860.

Maiestatea Sa preagratosulu nostru Domnu si Imperatu a asiguratú ficaruia poporu si limbei lui egale drepturi, si eu voui avea deschilinita privintia spre acea, ca poporatiunea romana a provintiei acestii incredintiate conducerei mele sa se impartasiésca in mesura cea mai intinsa de acésta gratia imperateasca.

Eu sum convinsu, cumca acésta vointia preanalta va sierbi poporului romanu, care totudeuna s'a deschilinitu prin aderintia si neclatita sa credintia catra preanaltulu tronu, de nóua dovada despre parintésca ingrijire a prea bunului nostru Monarcu pentru binele si inaintarea intereselor sale.

Me unescu cu poporatiunea romana in urarea: Sa traiésca prea gratosulu nostru parinte! Sa traiésca Austria! Mai adaogu inse: Sa traiésca poporulu romanu! a caruia credintia si alipire catra prea gratosulu nostru Domnu si Imperatu intre tóte fortunele timpuriloru remane neclatita.

Temisióra, in 17. Iuliu 1860.

C. St. Quentin m. p.,
F. M. L.